

Gravfält och boplats från bronsålder - järnålder, fornlämning 208, Sille, Västerljungs socken

FORNLÄMNING 208 N

Fornlämning 208 N är beteckningen på den del av undersökningsområdet, vilken låg norr om gamla E 4:an, invid Sille by.

Terrängen här utgörs av en lång, mycket flack sluttning ner mot Trosaån i norr och nordost. Marken består av sand, glacial finmo och glacial lera liksom området söder om E 4:an på fornlämning 208 S. Området har nyttjats som betesmark. Vid de utvidgade undersökningarna visade det sig, att ingen avgränsning

fanns mellan fornlämningarna 40, 44, 208 N och S. Av praktiska skäl har emellertid den ursprungliga uppdelningen från fältarbetet behållits.

Inga fornlämningar var synliga före undersökningen. På äldre kartmaterial samt i bl a Dybecks beskrivningar finns emellertid fornlämningar angivna i området.

Den arkeologiska undersökningen började under år 1979 och fortsatte in i

Fig 120. Delar av fornlämning 208 N före undersökningen från NNV. Foto Karlis Graufelds. Neg nr U766:14.

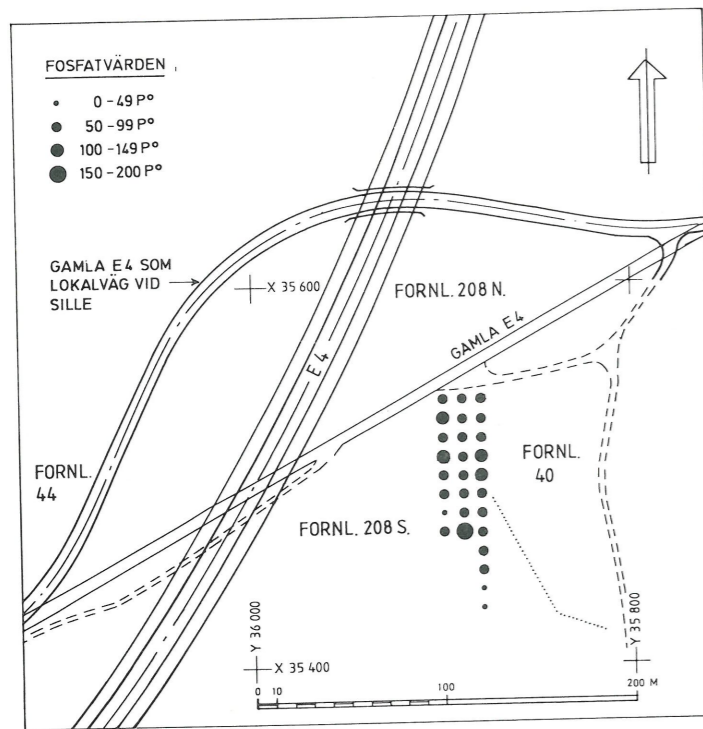

Fig 121. Fosfatkarta i anslutning till fornlämning 40. Skala 1:4000.

mars 1980. Under tiden fosfatkarterades större delen av ytan samt området väster om fornlämning 40. Undersökningen återupptogs i maj samma år och fortsatte in i juni. Sedan själva utgrävningen avslutats utfördes antikvarisk kontroll vid nerschaktningen av motorvägsområdet.

En kompletterande undersökning utfördes under juli 1981. Den följdes av antikvariska kontroller under augusti och september.

I samband med utgrävningarna gjordes under åren 1979 och 1980 några kontroller vid el- och telearbeten inom och i anslutning till det avtorvade området. Dessa arbeten utfördes etappvis under en längre tid. Schakten har delats upp på så sätt, att de förts till den närmast liggande registrerade fornlämningen, 44, 208 N eller 208 S.

Genom schakten framgick klart, att gamla E 4:an byggts ovanpå fornlämningsområdet och att detta åtminstone delvis finns bevarat under vägen. Samma vägsträckning kan följaktligen tillbaka till 1600-talets kartmaterial.

Fosfatkarteringen av 208 N visade ej några markant höga värden med tanke på det utnyttjande av området, vilket senare konstaterades. Av 133 prover ligger 111 på runt 100 P°, dvs mellan 62 och 109 P° och endast 22 prover mellan 110 och 152 P°.

Fosfatkarteringen i anslutning till fornlämning 40 gav likartade värden. Sannolikt finns här liknande lämningar - bortplöjda gravar och rester av boplatsen.

DEN ARKEOLOGISKA UNDERSÖKNINGEN

Totalt framkom 19 skelettgravar, 59 hela eller delar av rännor, 95 brandgropar, 196 härdar och sotfläckar, 21 ugnar, 33 stolphål, 13 stensamlingar samt 51 övriga anläggningar.

Förutom anläggningar av sedvanlig typ, vilka redogörs i tabellform, finns några företeelser, vilka ej låter sig redovisas på samma sätt.

De sk aktivitetsytorna är benämningarna på några spridda ytor inom undersökningsområdets östra hälft. De utgjordes av en karakteristisk mörkfärgning. Materialet bestod av den inom området vanliga sanden, men denna var i dessa områden mörkflammig och/eller sotflammig. En av de större ytorna sotflammig sand fanns mellan koordinaterna x550-x565 y040-y065. Nyanserna varierade från sotigt till brunt och var bitvis av relativt fet konsistens. Lagret visade sig genomgående variera mellan 0,1 och 0,2 m i tjocklek. I den östligaste delen av detta område låg anläggningarna tätt och i flera skikt. I mellersta delen fanns relativt mycket spridda brända ben, många av mänskliga samt en del bitar bränd lera.

Stolphålen 270-272 framkom vid profilgrävning i sotig sand och de övriga fanns i anslutning till ytan. Även rännorna 111, 112 och delvis 117 tycktes ingå i detta.

Skelettgravarna 125 och 222 var nergrävda genom mörk/sotflammig sand liksom möjligen A296 i rester av sådan. A216 låg i anslutning till den stora ytan.

I anslutning till A125 och A216 fanns inslag av vit sand, vid A125 i form av ljusa stråk i den mörka sanden, men utan att kunna knytas till någon speciell anläggning. Vid A216 fanns den vita sanden i form av smala stråk, böjda i samma form som nergrävningen. De fanns intill gravens fotända och såg ut som om flera nergrävningar påbörjats efter varandra. I anslutning därtill fanns spridda brända ben av människa (F197, Homo adultus, F222, Homo).

Inom undersökningsytan framkom två större mörkfärgningar, A263 och A358. Ytterligare en konstruktion, vilken var svår att tolka, var ett par flata röda stenar med passform i den mörka sanden. Dessa låg i anslutning till rännan 359 (x552 y062) i mörk sand. Direkt söder om stenarna fanns stolphålet 155 A samt ett lerkärl, A494. Stenarna kunde ej tjäna något egentligt syfte, möjligen har de utgjort ett stolpstöd.

Skelettgravar

Sammanlagt framkom 19 skelettgravar varav ett par osäkra, A396 och A492. Gravarna låg huvudsakligen i undersökningsområdets södra del. Gravfältet har troligen fortsatt mot sydväst där en grav av samma karaktär framkom år 1981 (se fornl 208 S). I sydost fortsätter gravfältet sannolikt under gamla E 4:an och har en fortsättning i den kvarliggande fornlämning 40.

Karakteristiskt för de flesta gravarna var, att de omgavs av rännor. Flera av dessa bildade en "öppen cirkel", dvs de var ej helt slutna. Öppningarna fanns i syd-sydost-sydväst.

Nergrävningarna var helt omarkerade och kunde i de flesta fall ej urskiljas i sanden. A125, den först påträffade gravens, syntes som en ljusare färgning i den omgivande sotiga sanden och även A222 kunde urskiljas som en svag nyansförändring vid vissa ljusförhållanden. I övrigt har gravarna framkommit vid nerrensning av markytan eller vid direkt sökande i centrum av omgivande rännor.

A296 skiljde sig från de övriga genom en täckande stenpackning, vilken gav den ett stensättningsliknande utseende.

Nergrävningarnas orientering varierade. Tio av dem låg i nord-syd, nordväst-sydost, nordnordost-sydsydväst eller nordnordväst-sydsydostlig riktning. I fyra av dessa låg den begravningsmedel med huvudet i sydsydväst, en i sydsydost, en i nordnordväst, en i nordnordost samt en i nord. I två kunde ställningen ej avgöras.

Åtta skelett var orienterade i östväst, ostnordost-västsydväst respektive ostsydost-västnordväst. Fyra av dessa hade huvudet i västsydväst, två i västnordväst och en i väst. En är obestämd. A492 var så fragmentarisk, att inga säkra iakttagelser kunde göras.

I fem fall verkar den döde ha lagts i tråkista. Antagandet stöder sig på de järnnitar, vilka påträffades i hörnen av nergrävningarna (A125? A314, A315,

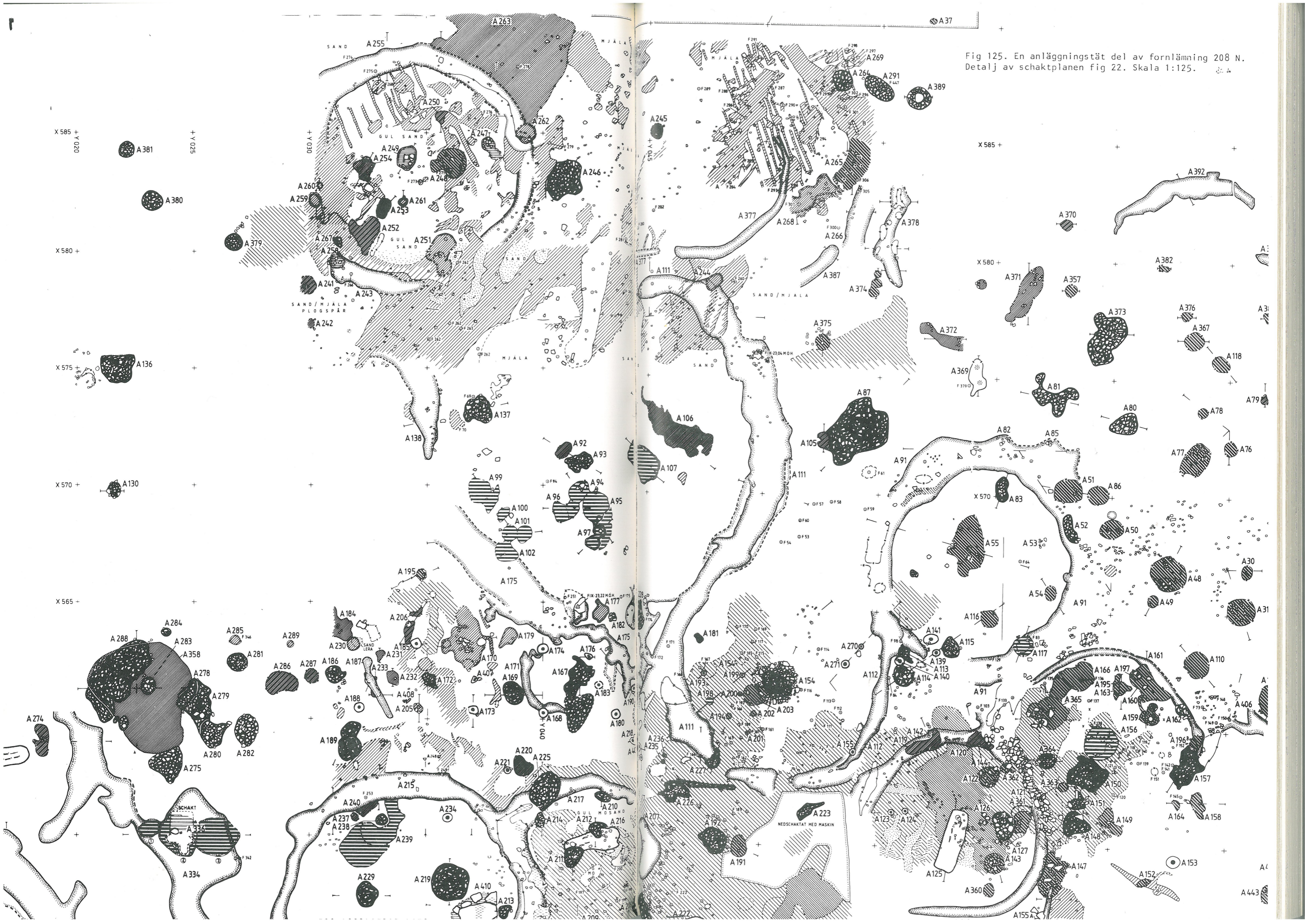

Fig 125. En anläggningstätt del av forn lämning 208 N. Detalj av schaktplanen fig 22. Skala 1:125.

FORNLÄMNING 208 S

Fornlämning 208 S är den gemensamma beteckningen på anläggningarna söder om gamla E 4:an. De upptäcktes vid provundersökning år 1979.

Området består av en flack nordvästlig-sydostlig förhöjning, svagt sluttande mot gamla E 4:an i norr och den svacka där Västerljungs-vägen löper i sydväst. Marken har i modern tid använts som åkermark och nordvästra delen som trädgårdsland.

Ytan inom vägområdet avbanades med motorschaktvagnar. Större delen av undersökningen gjordes under avbaningens gång. Ytterligare anläggningar undersöktes i samband med flyttning av en telekabel åren 1979 och 1980. År 1981 slutligen utfördes en kompletterande undersökning längs den nya E 4:ans västra sida. Anledningen var ny släntning och uppsättandet av viltstängsel.

DEN ARKEOLOGISKA UNDERSÖKNINGEN

Totalt undersöktes 64 anläggningar varav en ränna, en skelettgrav, fem brandgropar, en koncentration av bränd lera samt 56 härdar och sotfläckar.

Anläggningarna var av samma karaktär som på området norr om E 4:an, Sille 208 N. Samma svårigheter att skilja brandgropar från härdar fanns även här och benanalyserna har delvis varit avgörande.

Skelettgraven, A58, skiljde sig från de övriga inom den norra delen av fornlämning 208 genom en gles stensamling i ytan. Längs nergrävningens kanter fanns också stenar i form av en kistram, liknande den i A296. Gravgåvorna bestod av en kniv och en pilspets? båda av järn. Någon bestämning av de fragmentariska benen har inte kunnat göras.

Av de fem *brandgroparna* 31, 47, 50, 51 och 52 var de två förstnämnda härdliknande med skörbrända stenar i ytan.

A31 var den rikaste ur fyndsynpunkt med ett spänne av brons, en kniv?, nitar och spikfragment, krukskärvor, ett kamfragment samt 27 pärlor varav fem av brons. Även A51 innehöll en pärla, av glasfluss. I övrigt fanns i brandgroparna nit- och spikfragment, krukskärvor, brända ben, utom i A51, samt kol.

De brända benen har kunnat bestämmas enligt följande:

A31, en man: 50-64 år, hund och nöt.

A47, en individ 18-44 år.

A50, människa.

A52, en individ 18-44 år.

A31 innehöll flest gravgåvor och är även den enda graven där djurben ingår. Könnsbestämningen motsägs emellertid av gåvornas karaktär, vilka åtminstone enligt konventionell syn pekar på en kvinna.

Härdar och sotfläckar var utan jämförelse den största gruppen inom området. Anläggningarna var relativt likartade, men mindre än hälften innehöll kol. Krukskärvor fanns i anläggningarna 1, 2 och 3. I övrigt påträffades obrända och/eller brända ben i A1, A2, A3, A6, A35, A53 och A57. Av dessa har följande kunnat bestämmas:

I A1 finns obrända ben av hund, i A2 obrända ben av nöt och svin, i A3 obrända ben av nöt samt i A6 obrända ben av får/get.

De brända benen har inte kunnat bestämmas.

Några anläggningar var möjligen recenta.

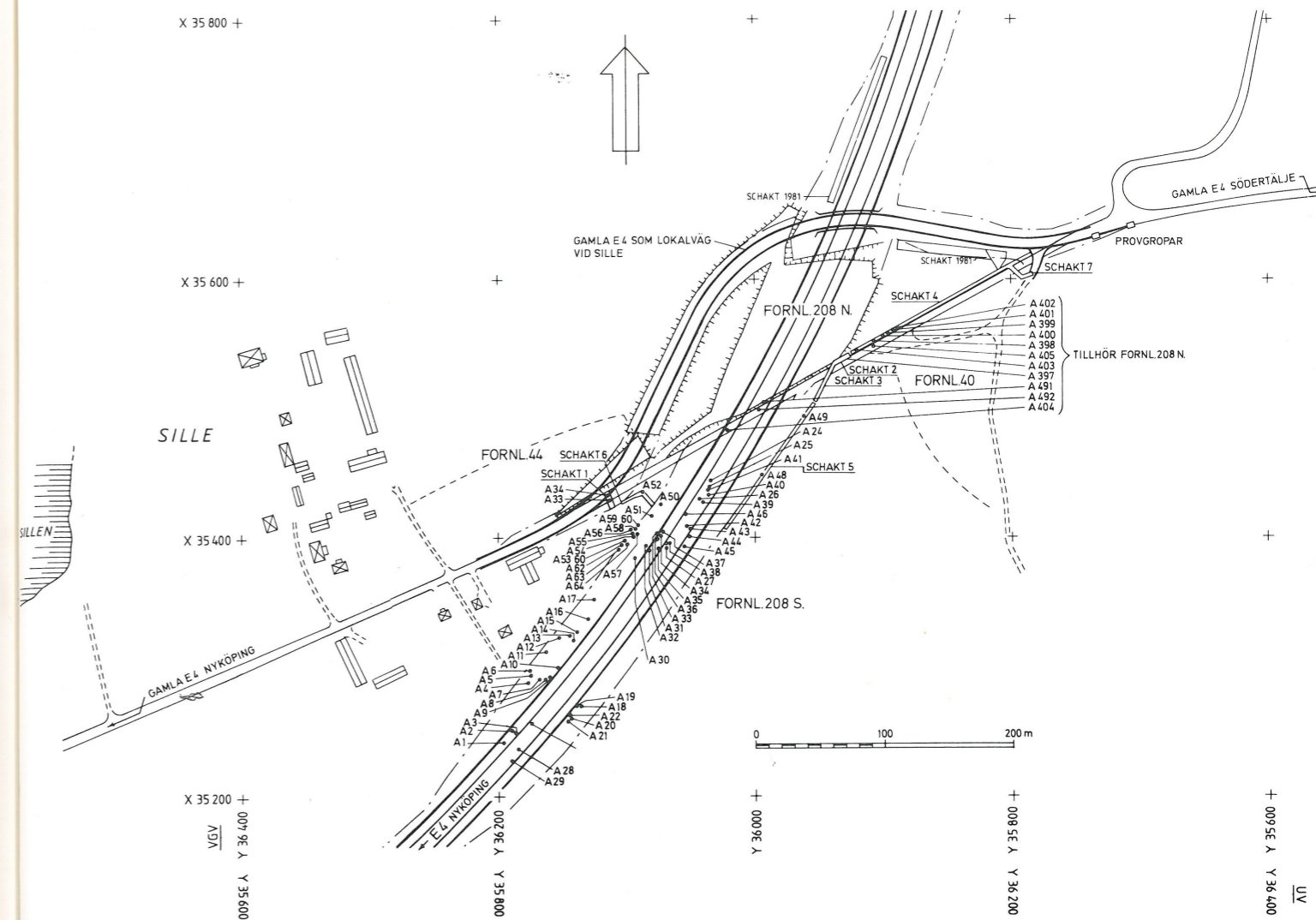

Fig 177. Plan över fornlämning 208 S. Skala 1:5000.

Rännan syntes i ytan som en oregelbunden mörkfärgning med sotinslag. I profil var den skålformad och överensstämde väl med rännorna norr om E 4:an. Ca 0,75 m under ytan låg ett glest skikt skörbrända stenar. I anläggningen framkom ett par spikfragment, obrända tandfragment av svin samt ett par brända ben. Endast en mindre del av rännan, belägen inom den avtorvade ytan undersöktes.

En *lerkoncentration*, A43, låg utspridd och var troligen en förstörd anläggning.

Två C14-analyser har utförts på an-

läggningar inom området, nämligen på kol från anläggningarna 35 och 52.

St 8701 A35 1350 ± 105 AD 600 ± 105

St 8698 A52 1595 ± 170 AD 355 ± 170

Av de schakt, vilka grävts under och i anslutning till gamla E 4:an, har schakten 4 och 5 på södra sidan där A48, A49, A50, A51 och A52 påträffades, förts till denna fornlämning. Schakt 1 med A33 och A34 har förts till fornlämning 44. Anläggningarna 53-64 undersöktes i samband med släntningen år 1981.

ANL TYP	KOORDINATER	NIVÅ	BESKRIVNING	FYND
52 forts			Delvis täckt av fyllningen till E4:an. Brandlagret var kraftigt sotfärgat med brända ben och kol, delvis liggande under E4:an.	
53 SOTFLÄCK? 0,15x0,5 m 0,05 m dj	x397 y899	+24,50 +24,45	Syntes som oregelbunden mörkfärgning i ljus sand. I ytan låg två brända ben. Visade sig vid grävning vara ytlig och bestå av sotig sand med stenar. Låg ovanpå A60.	F31 BRÄNDA BEN, 10 st
54 SOTFLÄCK 0,25x0,4 m 0,08 m dj	x400 y905	+24,34 +24,26	Syntes som N-S sotfärgning i ljus sand. Var vid grävning ytlig, utan fynd.	F -
55 HÄRD? 0,8x1,25 m 0,08 m dj	x403 y905	+24,26 +23,94	Syntes som oregelbunden mörkfärgning i ljus sand. SV kanten avgränsades av 0,05 m bred sotrand. Ett tiotal skörbrända stenar ingick. Vid grävning fanns enstaka skörbrända stenar.	F -
56 HÄRD? 0,2x0,3 m 0,31 m dj	x405 y905	+24,25 +23,94	Syntes som oregelbunden samling av skörbrända stenar, 0,05-0,1 m stora. Dessa låg i ljus sand utan sot. Vid grävning framkom en nedgrävning fylld med skörbrända stenar i svagt mörkfärgad sand.	F -
57 HÄRD? 0,3x0,35 m 0,25 m dj	x405 y907	+24,10 +23,85	Syntes som sotfärgning i ljus sand. I ytan enstaka 0,01-0,03 m stora skörbrända stenar. Vid grävning framkom två brända ben.	F35 BRÄNDA BEN, 2 st
58 SKELETTGRAV 1,45x3,7 m 0,6 m dj	x406 y907	+24,15 +23,50	Syntes som 0,24 m hög gles stensamling av 0,3-0,5 m stora stenar. I SO kanten fanns en 0,5 x 0,9 m stor sotfläck. Under stenpackningen kom en nergrävning med en stenkista i NO-SV, byggd av 0,2-0,7 m stora stenar, dvs stenarna var lagda längs nergrävningens kanter. I båda gavlarna begränsades nergrävningen av 0,6-0,7 m stora flata liggande stenar. Fyllning av mörk myllblandad sand med inslag av mo. I SV, ca 0,3 m under ytan löpte en ljus, 0,5 m bred sotsträng mellan kistans långsidor. I ytan fanns sotfläckar och enstaka brända ben, främst längs SO kanten. I NV, 0,4 m under ytan intill en skör-	F34 BRÄNT BEN, 1 st F36 BRÄNDA BEN, 3 st F37 KNIV, järn, 1 st PILSPETS?, järn, 1 st OBRÄND TAND, ca 10 fragment

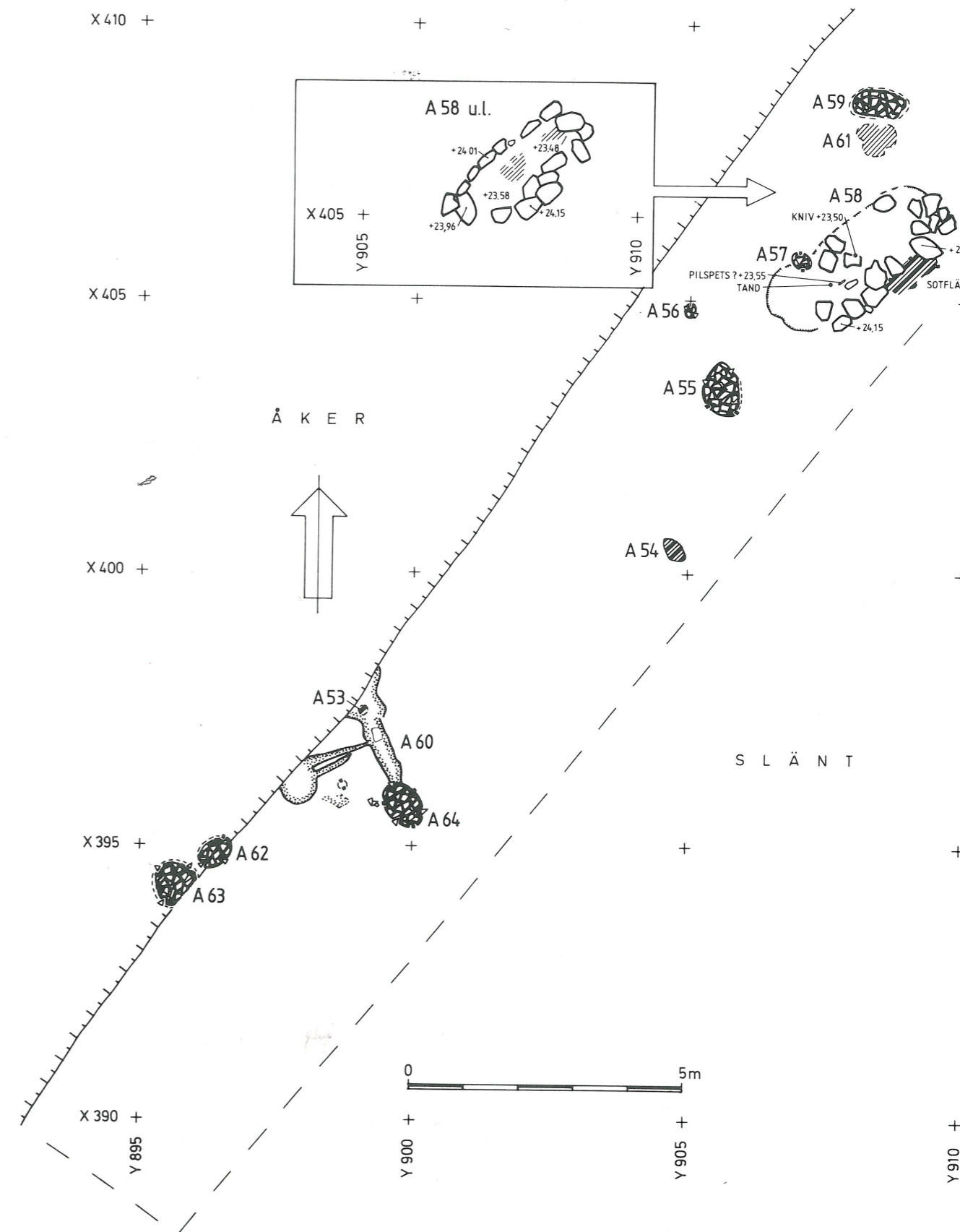

Fig 180. Plan över mellersta delen av fornlämning 208 S. Skala 1:100.